

Simbolika broja 3 u dječjoj književnosti

Pitner, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:577186>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MATEA PITNER

Simbolika broja tri u dječjoj književnosti

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MATEA PITNER

Simbolika broja tri u dječjoj književnosti

Završni rad

JMBAG: 0303029586, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Matea Pitner, kandidat za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 28. listopada, 2016. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Matea Pitner dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Simbolika broja tri u dječjoj književnosti“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljane na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 28. listopada, 2016. godine

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Dječja književnost.....	2
3. Bajka	4
3.1. Porijeklo bajke.....	5
3.2. Povijest simbolike brojeva.....	6
4. Simbolika broja tri u bajkama	8
4.1. Tri prašćića	8
4.2. Tri pera.....	11
4.3. Tri jezika.....	15
4.4. Začarana kraljevna	20
4.5. Zlatokovrčica i tri medvjeda.....	22
4.6. Kraljica pčela.....	25
4.7. Začarano prase	27
4.8. Guščarica.....	29
5. Značenje broja tri.....	32
6. Zaključak	34
Literatura	36
Sažetak	38
Summary.....	39

1. Uvod

Dugo vremena se vjerovalo kako zapravo ne postoji dječja književnost ili književnost za djecu i da je ne možemo točno definirati kao takvu. Bajka kao vrsta dječje književnosti uvodi nas u svijet mistike, simbola, skrivenih poruka te predstavlja bijeg u maštu koja nam je ponekad svima potrebna. Bajke su, prema definiciji Milivoja Solara (2001), osobita književna vrsta u kojoj se čudesno i nadnaravno prepliće sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i nestvarnog, mogućeg i nemogućeg, nema pravih suprotnosti.

U ovome završnom radu proučavat će se simbolika broja tri u bajkama. Kroz Bettelheimovu interpretaciju bajki, govorit ćemo o idu,¹ egu² i superegu³, dok interpretacije bajki Marie-Louise von Franz ukazuju na povezanost religije s brojem tri. Vladimir Jakovljevič Propp (1982) u knjizi *Morfologija bajke* govori o funkcijama bajke, morfologiji i funkciji likova te njihovu transformiranju, ističe strogu strukturu, te prikazuje stvarno i čudesno u međusobnom skladu. Kroz rječnike simbola prikazat će se općenito značenje broja tri u svim aspektima života i gdje ga i zašto koristimo. Didier Colin (2004) broj tri povezuje s trojstvom, navodi kako čovjek ima tri glavne faze života: rođenje, život i smrt. Pri dodatnoj analizi broja tri koristit ćemo *Rječnik simbola - mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje i brojevi*, autora Jeana Chevaliera i Alaina Gheerbranta.

Smisao i shvaćanje života ono je čemu svi težimo u kojoj god životnoj dobi se nalazili. Dijete, kao takvo, pronalazi sebe u raznim područjima i za sve se zanima. Svi smo mi nekada bili djeca, djeca koja bježe u svoju maštu, djeca koja zapitkuju i traže odgovore, djeca koja znaju samo za dobrotu, djeca koju zanimaju bajke.

¹ Id (ono) je jedina komponenta ličnosti koja je prisutna od rođenja. Ovaj aspekt ličnosti je potpuno nesvjestan i obuhvaća instinktivno i primitivno ponašanje. Prema Freudu, ovo je izvor psihičke energije, glavna komponenta ličnosti. Id je vođen principom zadovoljstva, koji teži zadovoljenjem želja i potreba.

² Ego (ja) predstavlja svjesni dio ličnosti. Ego se u ponašanju rukovodi principom realnosti.

³ Superego (moral, savjest). Sačinjavaju ga moralni principi, norme, moralni propisi. To je onaj sloj ličnosti koji je proizvod življenja u određenoj društvenoj sredini.

2. Dječja književnost

Književnost je umjetnost riječima koja, kao kroz igru, gradi jezik u književno djelo. Svaku književnost sačinjavaju norme, određena tematika i njeni čitaoci.

Škreb i Stamać (1998) iznose definiciju Radoslava Katičića koja govori o književnosti kao posebnoj vrsti prenošenja obavijesti, preko koje se pisac nekako sporazumijeva s čitaocem.

Hameršak i Zima (2015) navode kako se dječja književnost ne može tako olako opisati i objasniti, nego se objašnjava ovisno o tome što ona predstavlja za različitu dobnu skupinu ljudi. Za jedne je dječja književnost samo skup knjiga, za druge ona obuhvaća knjige koje su čitali u djetinjstvu, za treće su to knjige koje danas čitaju samo djeca.

"Tvrdnju da ne postoji posebna dječja književnost, jer bi se tada moglo govoriti i o staračkoj, srednjoškolskoj, penzionerskoj književnosti i slično, danas stvarnost odbacuje kao neduhovitu šalu" (Crnković, 1980:3).

Crnković (1980) postavlja dva glavna pitanja: jesu li sva djela koja su namijenjena i prilagođena djetetu umjetnički vrijedna i jesu li sva djela koja danas ulaze u fond dječje književnosti zaista namijenjena djeci?

Djeca biraju knjige u kojima će se moći poistovjetiti s glavnim likovima, u kojima će prikazani problemi odgovoriti i razriješiti sve njihove sumnje i strahove. Ponekad to nisu knjige napisane isključivo za djecu, već knjige namijenjene za odrasle.

Odrasli sve više traže knjige iz dječje književnosti kako bi na drugačiji način shvatili ono što su čitali kao djeca.

Prema Crnkoviću (1980) postoje književna djela koja djeca ne mogu s razumijevanjem čitati prije nego što postignu određenu dob, djela koja mogu čitati odrasli i djeca. To su najčešće starija književna djela koja autori nisu pisali za djecu, ali koja u današnje vrijeme dolaze u doticaj s djecom u ranijoj dobi.

Postoji tematika koja djecu interesira, tematika za koju djeca nemaju još dovoljno životnog iskustva i tematika koja ih interesira, ali je napisana u takvoj formi da je mogu shvatiti tek u odrasloj dobi. Ovakva podjela dovodi do spoznaje koliko zapravo djeca znaju o svijetu u kojem žive, kada i kako dolaze do određenih spoznaja te na koji način će to doživjeti i primijeniti u svom razvoju.

Kako bismo definirali dječju književnost? "To je posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tokom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca" (Crnković, 1980:5/6).

Hameršak i Zima (2015) navode mnoge definicije dječje književnosti putem brojnih drugih autora. Jedan od njih je i Perry Nodelman koji govori o dječjoj književnosti kao kompleksnom, dvorazinskom čitanju, gdje je prisutan "tekst iz sjene" rezerviran za odraslog čitatelja, dok su ilustracije namijenjene djeci pri povezivanju komunikacijskih kodova, odnosno o verbalnoj i vizualnoj komunikaciji.

3. Bajka

Bajka je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva koja se prenosila s koljena na koljeno. Prema Crnkoviću (1980) bajka je književna vrsta s kojom se djeca najranije susreću, koja ih prati prilično dugo i ostavlja najjače tragove.

Milivoj Solar (2001) navodi da bajka postoji u dvama oblicima: kao usmena, tzv. narodna bajka i kao umjetnička bajka koja nastaje na temelju usvajanja, ali i preoblikovanja bitnih osobina usmene bajke.

Prema riječima Ane Pintarić (1999), bajka je jednostavna prozna vrsta prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, ponavljanju radnje, prepoznatljivim likovima, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima i čudesnim prevrtanjima.

Sama riječ bajka⁴ dolazi od glagola bajati ili gatati (gatka)⁵ što znači vraćati i čarati i ima dva značenja. Pintarić (1999) objašnjava da u književnoj teoriji bajka imenuje književna djela u kojima se susreću zbiljski i nadnaravni svijet, dok u razgovornom smislu bajka ima podcjenjivačko i omalovažavajuće značenje, jer se upotrebljava umjesto riječi izmišljotina, budalaština ili prazna priča. Bajka nas uvodi u svijet mašte i čarolija koje u stvarnosti nisu moguće. Od najranije dobi susrećemo se s bajkama koje nam pomažu da spoznamo sami sebe, kao i smisao našega života.

U *Rječniku hrvatskoga jezika*, Vladimira Anića, (1991) nailazimo na dva načina definiranja bajki:

1. priča o nevjerojatnim doživljajima realnih bića i susretima s nerealnim bićima,
2. svakojako pretjerana priča o ničemu, izmišljotina.

⁴ Karl Justus Obenauer osobine bajke vidi u jasnoj strukturi i raščlanjenosti na više epizoda, lakoći igre, miješanju stvarnog i nestvarnog, beznačajnosti pouke, sretnom završetku, čudesnom i čarobnom, ostvarenju dječjih želja i pradoživljaju romantike (Pintarić, 1999).

⁵ Gatka -1. narodna pripovijetka puna mašte, koja priča o sudbini kao gatanje, 2. izmišljotina, budalaština, prazna priča, 3. formula određenih riječi koje se izgovaraju u gatanju (Anić, 1991).

Crnković (1980) ističe čudesnost kao bitnu odrednicu bajke, u kojoj se nitko ne čudi prijelazu iz jednog u drugi svijet, iz stvarnog u nadnaravni. Vladimir Jakovljevič Propp (1982) uočava stroge strukture bajke koje se mogu rastaviti na odlazak, povratak, kušnju, stjecanje čarobnog sredstva i kaznu. Takve strukture usko su povezane s ulogama nositelja radnji što se odnosi na junaka, protivnika ili pomagača. Stvarno i čudesno su u međusobnom skladu, kao i nizanje pojedinosti bez opisa.

Moramo spomenuti i Marie-Louise von Franz, koja se smatra najplodnijom i najreprezentativnijom Jungovom nasljednicom. U knjizi *Interpretacija bajki* (2007) dolazimo do termina *kolektivnog nesvjesnog*⁶ koji se temelji na Jungovoj psihoanalizi. Prema Marie-Louise von Franz, bajke predstavljaju arhetipove u njihovu ogoljenom, sažetom i najjednostavnijem obliku, dok arhetipske slike omogućuju bolji uvid u razumijevanje procesa kolektivne psihe.

"Bajka objašnjava samu sebe, odnosno njezino je značenje sadržano u ukupnosti njezinih motiva međusobno povezanih slijedom pripovijedanja. Nesvjesno je, metaforički rečeno, u istoj poziciji kao pojedinac koji je doživio izvornu viziju ili iskustvo koje želi povjeriti" (Marie-Louise von Franz, 2007:12).

Mogli bismo reći kako će svako dijete ili odrasla osoba na svoj, sebi jedinstveni način, doživjeti istu bajku. Različiti čimbenici poput psihološkog razvoja, okruženja, kognitivnih sposobnosti ili strahova utječu na doživljaj bajke kod pojedinca.

3.1. Porijeklo bajke

Porijeklo bajke seže daleko u povijest. Možemo reći kako je bajka stara koliko i ljudski govor. Prema riječima Crnkovića (1980), prve bajke su vjerojatno bili mitovi.

⁶ "Pod pojmom kolektivnog nesvjesnog shvaća se sveukupnost tradicija, konvencija, običaja, predrasuda, pravila i normi ljudskog kolektiviteta koji svijesti neke skupine, kao cjeline, daje usmjerenje, odnosno prema kojima pojedinci te skupine obično žive bez previše razmišljanja" (Marie-Louise von Franz, 2007:11).

Bajka o brodolomniku je najstarija sačuvana narodna priča, napisana prije 4000 godina u starom Egiptu. Procvat bajki razvio se među starim kulturama Indije, Kine, Egipta, Mezopotamije i Grčke. U vrijeme križarskih ratova i doba romantike, u Europi su se naglo počele razvijati i bilježiti bajke. Prema Crnkoviću (1980), postoje četiri teorije o postanku i širenju narodnih bajki. Teorije su poznate pod nazivima mitološka, migraciona, kontaktna i antropološka.

Braća Grimm zastupajući **mitološku teoriju** smatraju da su se bajke razvile iz mitologije pojedinih naroda. Wilhelm Grimm objašnjava da mitsko nalikuju krhotinama razmrskanog dragulja koje leže razbacane na tlu obraslom travom i cvijećem i koje može otkriti samo oštroidnije oko (Biti, 1981).

Prema **migracionoj teoriji**, začetnika Theodora Benfeya, motivi su se širili iz jednog središta i u toku tog širenja mladi narodi su preuzimali teme i priče od starijih. Benfej tvrdi da sve bajke potiču iz budističke Indije, dok Herbert Peukert misli da su nastale u zemljoradničkom periodu starih civilizacija u prostoru istočnog Sredozemlja (Crnković, 1980).

Aleksandar Veselovski i Maksim Gorki, predstavnici **kontaktno-teorijske teorije**, tvrde da je jedan narod uzimao motive od drugoga, mijenjao ih i dorađivao na svoj način (Crnković, 1980).

Englez E. Taylor kao osnivač **antropološke teorije**, sa svojim istomišljenici (C.W. von Sydow i Albert Veselski) smatra da različiti narodi u sličnim uvjetima života stvaraju slične priče (Crnković, 1980).

3.2. Povijest simbolike brojeva

Brojevi su odavno uznemiravali ljudski duh i u svim su civilizacijama bili izazov umu i živahni poticaj mašti. Razvoj matematike i astronomije uvelike su pridonijeli zanimanju za brojeve i njihove međusobne odnose, dok su stari Egipćani i Sumerani brojevima

pripisivali božansku prirodu, magijsku snagu i simboličke sadržaje, iz čega možemo zaključiti da je simbolika brojeva stara koliko i sami brojevi. Starogrčki filozofi pokušavali su odrediti prirodu, ulogu i značenje brojeva i na taj način su utjecali na razvoj simbolike brojeva (Germ, 2004).

Kada govorimo o brojevima i njihovim simbolima, moramo spomenuti Pitagoru (oko 580 – 500. pr. Kr) kao slavnog matematičara i svestranog mislioca, koji je utemeljio pitagorejsku nauku o brojevima. Za njega je broj bio idealno oblikovno načelo kozmosa, uređeno prema harmoničnim odnosima brojeva. Prema Pitagori, tri točke tvore trokut kao prvi geometrijski lik i zbog toga broj tri predstavlja stvaralački kozmički duh koji oblikuje svemir (Germ, 2004).

Platon (427. – 347. pr Kr.) je prihvatio pitagorejski nauk, premda je njegovo shvaćanje brojeva problematično, jer nije jasno i konačno odredio prirodu brojeva. Brojevi za njega predstavljaju idealna oblikovna načela koji su srodni njegovim idejama. Nakon Pitagore, Aristotela i Platona zanimanje za brojeve drastično se povećava u srednjem vijeku, gdje Aurelije Augustin kao ranosrednjovjekovni filozof počinje proučavati brojeve te dobiva naziv oca kršćanskog shvaćanja brojeva. Za njega su brojevi načelo reda, ljepote i savršenosti, idealni oblikovni principi koji vladaju svijetom i jamče sklad, uređenost, uravnoteženost i zakonitost (Germ, 2004).

Knjigom brojeva autora Izidora Seviljskoga, koja se pojavljuje u Svetom pismu, europski je srednji vijek, kako navodi Germ (2004), dobio knjigu koja se može nazvati prvim leksikonom simbolike brojeva. Za renesansnu neoplatonističku filozofiju brojevi su simboli koji ljudski duh vode spoznaji najviših filozofskih istina. Knjiga *Tajne brojeva*, prvi je "moderni" rječnik simbolike brojeva. Djelo je napisao i 1599. godine u Bergamu objavio talijanski učenjak Pietro Bongo (Germ, 2004).

Prema navodima Ane Pintarić (1999), brojevi u bajkama ne izražavaju samo količine, nego ideje i sile. U različitim civilizacijama brojevi imaju različito značenje. Smatra se da je moć riječi velika, ali da je moć brojeva još i veća.

4. Simbolika broja tri u bajkama

Simboliku i značenje broja tri, pokazat ćemo kroz bajke korištene u ovom radu. Bruno Bettelheim (2000) i Marie-Louise von Franz (2007) svojom interpretacijom bajki objašnjavaju povezanost broja tri. Bettelheim se usredotočuje na id, ego i superego, dok von Franz više koristi religiju, odnosno Jastvo⁷, kako bi objasnila ulogu broja tri. Korištenjem različitih rječnika dolazimo do skrivenih simbola broja tri, odnosno do razloga iz kojeg je u većini bajki korišten upravo taj broj. Bajke, koje su se pokazale korisnima u kontekstu naše teme, jesu bajke braće Grimm, kao i bajke drugih autora, koje su se prenosile naraštajima, s koljena na koljeno.

4.1. Tri prašćića

Prema Bettelheimu, bajka *Tri prašćića* (Bajke, 2003) predstavlja načelo zadovoljstva nasuprot načela realnosti. Ova bajka, kako objašnjava Bettelheim (2000), uči predškolsko dijete da ne smijemo biti lijeni i olako uzimati stvari. U bajci *Tri prašćića*, pratimo odrastanje trojice braće, gdje se najstariji brat prikazuje kao najmudriji.

Kuće koje grade simbol su čovječjeg napretka, gdje se kreće od slamnatih kuća, preko koliba, kako bi završilo s kućama građenim od cigle. Napredak kuća možemo povezati i sa zlatnim, srebrnim i brončanim dobom u razvoju djeteta. Zlatno doba predstavlja djetinjstvo, doba otkrića i spontanosti. Srebrno doba u ljudskom životu odgovara sazrijevanju i zrelosti, nastankom obitelji i rođenjem djece, koja iziskuju hijerarhiju odnosa, kazne i nagrade. Treće doba, brončano, pripisano je starosti i iskusnosti.

Čin dvaju mlađih prašćića, koji grade svoje kuće od slame i grančica i posao shvaćaju olako, prema Bettelheimu (2000), predstavlja načelo zadovoljstva. Prašćići žele što prije biti gotovi, kako bi im ostalo što više vremena za igru, ne razmišljajući o budućnosti.

⁷ Jastvo u izvornom filozofskom smislu, označava bitan način čovjekova sebiočitovanja kao pojedinca koji se upravo tim očitovanjem razlikuje od svih drugih. Jastvo je zbog toga čista bit ja, koja povezuje sve čovjekove temeljne duhovne i umne sposobnosti. Ono dakle dovodi ja u izravan odnos sa svijetom i čini ga djelatnim i odgovornim za njegovo djelovanje, ali ga istodobno preko toga svijeta dovodi u odnos sa samim sobom, čime ja postaje samosvijest.

Najstariji, treći praščić radi u skladu s načelom realnosti. Njegova želja za igrom stavljena je u drugi plan, dok prevladava želja za sigurnošću i sposobnost da predvidi što nosi budućnost. To se jasno vidi u citatu iz same bajke (2003) koji nam jasno ocrtava način razmišljanja sva tri praščića.

"Najmarljiviji praščić sagradio je kućicu od vapna i cigle. Druga se dvojica nisu željela toliko mučiti ni gubiti vrijeme, pa prvi sagradi kućicu od slame, a drugi od drveta. Za kratko vrijeme i s vrlo malo truda bila je gotova kućica od slame" (*Bajke*, 2003).

Bettelheim (2000) navodi kako je simbol broja tri prema psihoanalitičkom stajalištu id, ego i superego, te da ova priča govori kako postupci praščića ukazuju na napredovanje ličnosti kojom dominira id, do ličnosti na koju superego utječe ali koju kontrolira ego.

"Tri su brata u zadnjem trenu uspjela vuku pred nosom zatvoriti vrata. Još uvijek uspuhana i uplašena, dva su praščića konačno shvatila koliko je u radu važan uloženi trud. Sad su konačno bili na sigurnom" (*Bajke*, 2003).

Vuk u ovoj priči predstavlja sve ono strašno što nas čeka u životu, prepreke koje mislimo da nismo u stanju prevladati i sve probleme koji nas muče, a u stanju smo ih riješiti jedino snagom svoga ega. Praščići su poput djeteta, zaigrani i skloni igri, ne razmišljaju o budućnosti. Dijete se poistovjećuje sa životinjama iz bajke, u ovom slučaju s praščićima. Djeca koja se poistovjećuju s vukom su mentalno bolesna djeca (Bettelheim, 2000).

Poistovjećivanje s praščićima djecu uči o postojanju razvoja, mogućnostima napredovanja, od načela zadovoljstva do načela realnosti. Ova bajka govori o preobražaju i velikom zadovoljstvu trećeg praščića dok nadmudruje vuka tri puta. Ponavljanje određene radnje tri puta simbolizira jačanje naše ličnosti. Kada bi određenu radnju izvršili iz prve, ne bi bilo potrebno truditi se dalje, što nikako nije dobra motivacija za djecu. Ponavljanje radnje djetetu daje snagu i poticaj da može nadmudriti i pobijediti svog protivnika, uz uvjet da racionalno razmišlja i ne vodi se načelom zadovoljstva, vjerujući u sebe i svoje sposobnosti. Dijete, koje se poistovjeti s bilo kojim praščićem, ne dobiva samo nadu već i razvijanjem svoje inteligencije shvaća da može pobijediti bilo koga.

U knjizi Jamesa Halla (1998) spominje se značenje prašćića, odnosno svinje, u pričama. Hall navodi da je u srednjem vijeku svinja bila simbol pohlepe i požude, atribut personifikacije bludnosti, proždrljivosti i lijenosti. Takvo shvaćanje ukazuje nam na nedovoljnu razvijenost ličnosti (ida) kod djeteta, čime on samo želi zadovoljiti svoje potrebe, bez da se potruži.

Vuk se karakterizira kao zla životinja, jer želi uništavati. Vukova je zloća nešto što malo dijete prepoznaje u sebi: svoju želju da proždire i njezin posljedak – zabrinutost da i njega može stići ista sudbina. Tako je vuk eksternalizacija, projekcija zloće samog djeteta, a pripovijest govori kako se s njom može konstruktivno nositi (Bettelheim, 2000).

Najstariji prašćić pronalazi hranu na prave načine, što prikazuje, prema Bettelheimu (2000), razliku između jela i žderanja. Ranije se diže kako bi na vrijeme sakupio sve prije nego se vuk pojavi. Uobičajeno je u bajkama da treće, najmanje dijete, bude omalovažavano, dok na kraju izlazi kao pobjednik. *Tri prašćića* se razlikuju od ovakvog obrasca, najstariji prašćić proizlazi kao junak.

"Budući da tri prašćića predstavljaju stupnjeve čovjekova razvoja, nestanak prvih dvaju nije potresan; dijete podsvjesno shvaća da se moramo osloboditi prijašnjih oblika postojanja želimo li prijeći u više" (Bettelheim, 2000:46).

Chevalier i Gheerbrant (2007) navode zakon trijade u Kabali⁸ gdje sve nužno postoji kao trojstvo koje tvori jedno. Oni razlikuju subjekt, riječ i predmet kao nerazdvojivo i nužno jedno za drugo, dajući primjer da za stvaranje nečega su potrebni tvorac, čin stvaranja i stvoreno. Te navode potkrepljuje i bajka *Tri prašćića* kroz stvaranje tri različite kuće. Chevalier i Gheerbrant, u istome djelu, iznose i tvrdnju kako je opće poznato da je prvi dio trojstva aktivan, drugi posredovatelj, a treći strogo pasivan, što dalje odgovara za prvog koji predstavlja duha, drugi dušu, a treći tijelo.

⁸ Kabala je drevna mudrost koja nam otkriva kako djeluju život i svemir. U doslovnom značenju, riječ kabala znači "primati". To je učenje kako primiti, odnosno, kako postići ispunjenje u životu.

"Tri označuje i razine ljudskog života, materijalnu racionalnu, duhovnu ili božansku, kao i tri faze mistične evolucije, fazu očišćenja, fazu prosvjetljenja i fazu sjedinjenja" (Chevalier i Gheerbrant, 2007:776).

U *Leksikonu psihoanalize* (2005) Žarka Trebješanina spominje se broj tri u bajkama i pričama kao simbol za muški spolni organ, čime možemo povezati odabir muškoga spola prašćića u bajci.

Kada bismo razgovarali s djecom o ovoj bajci, oni bi bili sretni zbog onoga što se dogodilo vuku i načina na koji ga je nadmudrio najstariji prašćić. Ostala dva prašćića ostaju zanemarena, jer i samo dijete shvaća da su sva tri prašćića jedan te isti kroz različite stupnje razvoja. Bajka *Tri prašćića* je bajka o razvoju, sazrijevanju i odrastanju. Djeca kroz prašćiće vide sebe, svoju razigranost, nemarnost i ozbiljnost. Svatko može pogriješiti, no zato su tu ostala braća koji mu mogu pružiti pomoć i usmjeriti ga na pravi put. Parola „svi za jednog i jedan za sve“ odličan je pokazatelj da djeca (braća) koja se drže zajedno mogu pobijediti sve i svakoga bez obzira koliko se to činilo nemoguće.

4.2. Tri pera

Psihoanaliza bajke braće Grimm, *Tri pera* (2002), predstavlja odličje uma: id, ego i superego. Podsvijest, njezine moći i naša sposobnost korištenja njome dio su analize ovog djela. Junak iz bajke, treći brat za kojeg se smatra da nije osobito inteligentan, pobjeđuje svoju braću. Stariji braća i sestre oduvijek omalovažavaju, zapostavljaju i odbacuju najmlađe, samim time što ih nazivaju malima i nedovoljno dorašlima zadatku. Bajka *Tri pera* usredotočena je na treće, najmlađe, dijete, podcijenjeno od strane obitelji. Obitelj dijete karakterizira vulgarnim nazivima, poput glupavko, tupavko ili bedak. Takvo razmišljanje možemo vidjeti iz sljedećeg citata.

"Jednom davno, kralj je imao tri sina. Dvojica su bili pametni i inteligentni, dok je treći, koji nije govorio puno, dobio ime Tupavko" (*The three feathers*, 2002, vlastiti prijevod).

Njega ne smeta ovakvo stanje jer zna i sam da nitko ništa ne očekuje od njega, a radnja započinje nakon što njegov miran život prekine važan zadatak.

U djelu Marie-Louise von Franz (2007) nailazimo na opsežnu interpretaciju bajke *Tri pera*. Marie-Louise Von Franz objašnjava kako otpuhivanje pera označava ukazivanje smjera, što je u srednjem vijeku bio običaj. Kada ljudi ne bi znali kamo krenuti, kada bi se izgubili na raskrižju ili ne bi imali određen plan, uzeli bi perce, puhnu u njega te krenuli u smjeru kamo ga je vjetar otpuhao (von Franz, 2007).

To nas dovodi do poznate izreke koju i danas često koristimo: "Idem kamo me vjetar odnese."

Nadalje, Marie-Louise von Franz (2007) objašnjava kako u uvodu, gdje se spominje da kralj ima tri sina, problem predstavlja raspodjela nasljedstva. Vidimo kako se ne spominje majka niti bilo koja ženska uloga u bajci, no junaku kroz priču pomažu ženski elementi koji ga vode ka cilju. Neke poslove koje muškarci ne mogu ili ne znaju obaviti, zamijenit će žena ili životinja koja predstavlja ženski rod.

"Vrata se otvoriše, a Tupavko ugleda ogromnu, debelu žabu krastaču kako sjedi okružena malim žabama. Krastača ga upita što želi, a on joj kaže da želi najbolji i najljepši tepih" (*The three feathers*, 2002, vlastiti prijevod).

Na kraju bajke govori se o vjenčanju, što von Franz objašnjava kao uravnoteženje jedinstva muškog i ženskog elementa. Njezinim riječima, ova bajka upućuje na dominantno muški pristup, situaciju kojoj nedostaje ženski element, dok je na kraju on obnovljen i prisutan.

Jean Chevalier i Alain Gheerbrant (2007) spominju tri pera ili tri strijele koje su u davnoj magijskoj-religijskoj ceremoniji označavale donošenje odluka.

Djeca nisu svjesna svoje muške ili ženske strane i boje se sami poći u svijet i izvršiti određene zadatke. Treba im pomoć starije i iskusne osobe ili životinje. Kralj, koji se najčešće pojavljuje u bajkama predstavlja Jastvo, odnosno boga. Kako sve religije imaju trojstvo, tako se ne uklapa da kralj koji ima tri sina spada u trojstvo. U knjizi *Interpretacija bajki* (2007) Marie-Louise von Franz nailazimo i na to obrazloženje. Jungovska psihologija objašnjava tu pojavu kao četiri funkcije svijesti: kralj kao

dominantna ili glavna funkcija, dva starija sina kao pomoćne i treći sin, koji se broji kao četvrta osoba, označen je *inferiornom funkcijom*⁹.

Junak je obnovitelj zdrave i svjesne situacije. On je ego koji obnavlja zdravo, normalno djelovanje u situaciji u kojoj su sva ega plemena ili naroda skrenula sa svog instinktivnog, osnovnog obrasca cjeline. Junak je arhetipska figura koja predstavlja model ega usklađenog s Jastvom (von Franz, 2007).

"Koliko god bilo bistro, malo se dijete osjeća glupim i nesposobnim kad se suoči sa složenošću okolnog svijeta. Svi ostali izgleda toliko više znaju, i toliko su sposobniji od njega. Zato se mnoge bajke započinju junakom koga omalovažavaju i smatraju glupim. To su djetetovi osjećaji u pogledu sebe projicirani, ne toliko na široki svijet, koliko na roditelje i stariju braću (sestre)" (Bettelheim, 2000:95).

Bajke, u kojima je junak prikazan kao nesposobno i nezrelo treće dijete, daju djetetu nadu u budućnost, otvaraju mu nove poglede na svijet i daju mu motivaciju da iz ničega može postati netko i nešto. Kako bi dijete došlo do takve spoznaje, bajku treba pročitati više puta. Nije dovoljno samo jednom pročitati bajku i misliti kako se dijete odmah pronašlo u njoj i da je imalo većeg utjecaja na njegov razvoj. Djetetu treba duže vremena kako bi se uvjerio u junakovu pravu moć i da bi se moglo poistovjetiti s njim. Prema Bettelheimu (2000), takav način ponavljanja priče može uvjeriti dijete kako je njegovo samopodcjenjivanje pogrešno. Nakon što se poistovjeti s poniženim junakom, za koga zna da će na kraju pobijediti zlo i dokazati se svima da on može sve, dijete već samo započinje proces ostvarivanja svog potencijala.

"Pepeljugu zlostavljaju njene dvije polusestre, koje je prisile ne samo na najniži položaj, nego i treći po redu; isto vrijedi za junaka *Tri pera* i bezbrojne druge bajke gdje junak započinje od najnižeg kraja. Drugo je obilježje ovih priča da se ostala dva djeteta međusobno jedva razlikuju; ona postupaju i izgledaju jednako. Međutim, i u podsvijesti i u svijesti, brojevi označuju ljude: obiteljske prilike i odnose. Sasvim smo svjesni da "jedan" označuje nas naspram svijeta. "Dva" označava dvoje, par, kao u ljubavnom ili

⁹ Inferiorna funkcija je funkcija manje vrijednosti koja u potpunosti pripada nesvjesnome i koja najčešće više nije na raspolaganju čovjekovoj volji (Marie-Louise von Franz, 2007).

bračnom odnosu. Izraz "dvojica na jednog" znači biti nepravično, čak beznadno nadjačan u nekom nadmetanju. U podsvijesti i snovima "jedan" može označavati ili sebe sama, kao što je to u našem svjesnom umu; ili – poglavito u djece – dominantnog roditelja. Kod odraslih, "jedan" se također odnosi na osobu koja ima moć nad nama, recimo na šefa. U djetetovu mozgu, " dva obično označuje dvoje roditelja, a "tri" samo dijete u odnosu prema njima, ali ne i prema braći (sestrama). Zato, bez obzira na njegovo mjesto među braćom (sestrama), broj tri se uvijek odnosi na dotično dijete. Kad je u bajci dijete treće po redu, slušatelj se lako s njim poistovjećuje, jer je u najosnovnijem obiteljskom postavu dijete treće po položaju, bez obzira na to je li najstarije, srednje ili najmlađe među braćom (sestrama)" (Bettelheim, 2000:97).

U podsvijesti, dijete želi nadmašiti svoje roditelje jer se, u odnosu na njih, osjeća zanemareno, nemoćno i beznačajno. Kako bi se dijete osamostalilo od njih, što je njemu samom važnije od "pobjede" nad braćom i sestrama, ono poseže za bajkama u kojima je nadmašivanje roditelja zapravo prikazano kroz nadmašivanje braće i sestara.

U nekim bajkama podzemni svijet, tunel, hodnik ili tajna soba predstavljaju podsvijest. U bajci *Tri pera* tu ulogu imaju tajna vrata na tlu. Junak priče, vidjevši stube, silazi i kreće u istraživanje svog podsvjesnog uma. Prema riječima Marie-Louise von Franz (2007), silazak likova u zemlju ili uranjanje u vodu, povezuje se sa silaskom u dubine nesvjesnog.

Podsvijest, na što ukazuje Bettelheim (2000), obraća nam se slikama, a ne riječima. Slike, kad se izjednače s egom i superegom, najprostiji su izraz uma, dok je s druge strane, u dobroj uporabi, dio ličnosti iz kojega možemo crpiti najveću snagu. U ovoj bajci, žaba krastača predstavlja ženski element, odnosno stariju osobu koja junaku pomaže u naumu.

Pomoću životinja, koje junak u bajkama susreće, vidimo njegovo oslanjanje na vlastitu animalnu prirodu, jednostavne i primitivne sile u nama, objašnjava Bettelheim (2000). Uz životinje, u bajkama postoje i druga dva brata ili sestre, koji nisu izdiferencirani. Oni se dodatno ne opisuju te nemamo saznanja o njihovom postupanju.

Braća djeluju samo na osnovi vrlo oslabljenog ega, jer je odsječen od potencijalnoga izvora svoje snage i bogatstva – od ida. Nemaju ni superego; nemaju osjećaja za više stvari pa se zadovoljavaju lakšim putem (Bettelheim, 2000).

Psihoanaliza ove bajke oslanja se na podsvijest, kao izvor umjetnosti svih velikih umjetničkih djela koje Tupavko pronalazi u priči. Zamisli superega i sile ega ostvaruju podsvjesne i svjesne osnove, što sudjeluju u nastanku umjetničkih djela. Putem tih "vanzemaljskih" predmeta vidimo integraciju osobnosti. Suočavanje s mračnim silama u nama i upoznavanje podsvijesti nužno je za razvoj daljnjih kompetencija. Dječja mašta može svašta, tako sve ono što nam se čini odbojno, strašno ili ružno, ljubavljju pretvaramo u dobro.

"Nije dovoljno tek razvijati nečiju osobnost sa svim njenim bogatstvom, niti je dovoljno samo učiniti dostupnima egu životna vrela podsvijesti; čovjek također mora biti kadar svoju osobnost koristiti vješto, uglašeno i svrhovito" (Bettelheim, 2000:100).

Prema Bettelheimu (2000), nadarenost je dar prirode, nezavisan od karaktera, dok je mudrost posljedica unutarnje dubine. Iskustva obogaćuju život, pripremaju nas na nova događanja i jačaju naš karakter. Kako je opisao Bettelheim (2000), prema ostvarivanju integrirane osobnosti, vidimo da se dijete počinje boriti sa svojim dubokim i ambivalentnim vezama s roditeljima, odnosno sa svojim edipovskim konfliktima. Čitajući bajke, dijete bolje shvaća stanje svoje naravi i svih okolnosti u kojima se nalazi, nude mu ideje koje mu pružaju osjećaj hrabrost u borbi s teškoćama.

4.3. Tri jezika

Bajka *Tri jezika* (2000), braće Grimm, može se svrstati u bajke za današnje adolescente. U ovoj bajci pratimo odvajanje djeteta od roditelja, bilo da se radi o djetetovom napuštanju obitelji ili ono biva otjerano u svijet. Bajka prikazuje sukobe između djece i roditelja i djetetov strah od napuštanja.

Bajka *Tri jezika* započinje ovako: "Bio jednom u Švicarskoj stari grof koji imadaše sina jedinca, koji bijaše glup i ništa nije mogao naučiti. I otac mu kaže: 'Slušaj, sine moj, ništa

ti ne mogu utuviti u glavu koliko god se trudim. Moraš otići odavde. Pred ću te jednom čuvenom učitelju, nek on s tobom pokuša'. Sin je kod tog učitelja učio godinu dana. Kad se vratio, otac se naljuti čuvši kako sve što je naučio bijaše »o čemu psi laju«. Otposlan na još jednu godinu naukovanja kod drugog učitelja, sin se vraća da bi kazao kako je naučio »o čemu ptice cvrkuću«. Bijesan što je sin opet uludo protratio vrijeme, otac se zagrozi: »Poslat ću te trećem učitelju, no ako opet ništa ne naučiš, više ti neću biti otac«. Kad minu godina, na pitanje što je naučio, sin odgovori »o čemu žabe krekeću«. U silnom gnjevu otac izbacila sina, i naredi slugama neka ga odvedu duboko u šumu i smaknu. No sluge se smiluju sinu i samo ga ostave u šumi" (Bettelheim, 2000:90).

Tri godine učenja možemo povezati s fazama razvoja adolescenata, kroz koje dijete upoznaje samo sebe, razvija se i sazrijeva. Rana adolescencija je prva faza. Adolescenti se susreću s tjelesnim promjenama koje uključuju nagli rast, seksualno sazrijevanje, promjene u tjelesnim proporcijama i povećanju snage i izdržljivosti. Srednja adolescencija omogućava traženje ravnoteže između nezavisnosti i odgovornosti, promjene u moralnom rasuđivanju, te razvoj novih odnosa i upoznavanje sa seksualnošću. Razvoj neovisnog ponašanja i razvijanje kognitivnih i socijalnih vještina pomaže adolescentima da budu prihvaćeni u društvu i da manje ovise o drugima. U svojoj težnji za nezavisnošću, adolescenti je često definiraju drugačije od svojih roditelja, što dovodi do sukoba i nerazumijevanja. Treća faza odnosi se na kasnu adolescenciju, gdje su najizraženiji razvojni zadaci. Proces razvoja identiteta kao i izbor zanimanja, te razvijanje intimnih odnosa, obilježja su kasne adolescencije.

Ostavljanje u šumi ili izbacivanje djeteta iz kuće simbolizira želju roditelja da se dijete osamostali, dok kod djeteta budi želju za samostalnošću u odnosu na strah koji ga koči da to ostvari. Šuma može simbolizirati i labirint psihe, neprohodan i opasan kad se izgubimo u slabosti vlastitih osjećaja i misli, ali istovremeno i jedino mjesto gdje imamo priliku pronaći put za izlazak do jasnoće i istine. Kod adolescenata strah od napuštanja nije toliko izražen, koliko se mora dokazati hrabrim i sposobnim da sam uspije u životu bez pomoći roditelja. Da je dijete u sukobu samo s roditeljima, a ne s odraslima općenito, vidimo u trenutku kada ga otac daje ubiti i povjerava taj čin slugama koje to odbijaju učiniti. Roditelj, koliko god bio ljut, ne iskazuje gnjev izravno na djetetu, već se

koristi posrednikom, što su u ovom slučaju sluge. Time vidimo nemoć roditeljskog položaja kada pokušava zloupotrijebiti svoju vlast.

"Kad bi više naših adolescenata bilo odgajano bajkama, možda bi oni (podsvjesno) postali svjesni činjenice da nisu u sukobu sa svijetom odraslih ni s društvom, već zapravo samo s roditeljima. Nadalje, koliko god roditelj u nekom trenutku mogao izgledati prijeteće, na dugi rok uvijek pobjeđuje dijete, a gubi roditelj, kako to završetci svih ovih priča obilato pokazuju. Dijete ne samo što nadživljava roditelje, već ih i nadmašuje. Ovo vjerovanje, kad se ugradi u podsvijest, omogućuje adolescentu da se osjeća sigurnim usprkos svim teškoćama razvoja zbog kojih pati, jer je uvjeren u svoju buduću pobjedu" (Bettelheim, 2000:91).

Adolescencija je razdoblje sazrijevanja u koje se dijete priprema za odraslu dob, gdje korak po korak napušta sigurnost djetinjstva i preuzima odgovornosti odraslih. Odnos adolescenata i njihovih roditelja, učitelja i drugih odraslih osoba u njihovom životu može biti ispunjen nerazumijevanjem i sukobima. U potrazi za svojim identitetom i samostalnošću, adolescenti ne prihvaćaju zadatke i naredbe svojih roditelja ili drugih starijih osoba jer ih vide kao osobe koje ih nasilno zadržavaju u djetinjem dobu, govoreći im što da čine i ograničavajući im slobodu.

Bettelheim (2000) govori kako je ironičan zaplet bajke *Tri jezika*. Moment u kojem otac šalje sina u školu i sam odabire učitelje koji će ga, naposljetku, naučiti onome što otac smatra nebitnim. Takve situacije imamo i u suvremenom dobu, gdje roditelji šalju djecu na sveučilišta i ljute se zbog onoga što dijete ondje nauči ili im smeta način na koji mu sveučilište mijenja dijete i njegove poglede na svijet. Stvara se dojam da roditelji žele napraviti kopije sebe u svojoj djeci ili ih prisiljavaju na nešto što su oni sami u njihovim godinama željeli učiniti. Svako dijete je individua za sebe, traži svoj put ka odrastanju i sazrijevanju. Roditelji su tu kao podrška i oslonac u životu. Oni guraju dijete prema naprijed.

"Dijete i želi i boji se da roditelji neće prihvatiti njegovu težnju k samostalnosti i da će se osvetiti. Ono to želi jer bi se tako pokazalo kako ga roditelj ne može pustiti da ide, što onda dokazuje djetetovu važnost. Postati muškarac ili žena zapravo znači ne biti više

dijete; to je misao na koju prepubertetsko dijete ne nadolazi, ali koju adolescent ostvaruje" (Bettelheim, 2000:91).

Dalje u bajci, junak odlazi u svijet. Prva zemlja u kojoj staje našla se u velikoj nevolji zbog laveža bijesnih pasa. Naučivši pseći jezik, junak razgovara sa psima koji mu objasne što im smeta i što on mora učiniti da ih smiri.

Simbol psa povezan je s trilogijom pratvari (zemlje, vode i mjeseca), koje označavaju proricanje, okultnost i seksualni pojam nesvjesnog, te pojam podsvjesnog (Chevalier i Gheerbrant, 2007).

Nekoliko godina kasnije, junak odlazi u Rim gdje mu na putu žabe otkrivaju budućnost. Dolaskom u Rim saznaje da je papa umro i da kardinali čekaju nadnaravni znak za odabiranje novog pape. Dva bijela goluba slijeću junaku na ramena i govore mu kako on treba postati novi papa. Služeći misu, junaku golubovi šapću sve riječi na uho kako bi znao što treba govoriti.

Iz ove priče vidimo junakovo odrastanje i sazrijevanje bez pomoći oca koji ne razumije njegove potrebe. Otac želi nametnuti sinu što i kako treba učiniti sa svojim životom, čemu se sin protivi i uči ono što misli da je za njega najvrjednije.

Dijete, u ovom slučaju junak priče, samo mora doći do određenih zaključaka i spoznati svoje unutarnje biće kako bi se razvilo. Dolazimo i do pitanja zašto je junak prvo naučio pasji, ptičji a zatim i žablji jezik? Ponovno se osvrćemo na značenje broja tri u bajkama. Zemlja, zrak i voda osnovna su tri elementa u našim životima. Pas predstavlja zemlju, ptica zrak, dok žaba simbolizira vodu. Možemo reći kako ove tri životinje, odnosno tri elementa, označavaju rođenje, život i smrt. Vodu možemo povezati s plodnom vodom iz koje se rađamo, zemlja simbolizira naš život, zrak označava smrt i prelazak naše duše na nebo.

Pas, koji je najbliži i najslučniji čovjeku, predstavlja slobodu i označava vjernost i prijateljstvo. Ne kažemo samo tako da je pas čovjekov najbolji i najvjerniji prijatelj. Psi se mogu dresirati i naučiti pravilnom ponašanju, da ne grizu ili da ne obavljaju nuždu posvuda. U bajci je učenje psećeg jezika na prvom mjestu jer je samim tim i najlakše.

Prema Bettelheimu (2000), psi predstavljaju čovjekov ego. To možemo objasniti kao osobnost koja je najbliža umu gdje je funkcija upravljanja čovjeka u odnosu na okolinu i na druge oko sebe. S druge strane, ptice predstavljaju zrak. One simboliziraju drugu vrstu slobode. Ptice označavaju slobodu duše i njenu sposobnost da se uzdigne od svega zemaljskog i da nas oslobodi od svih bića na zemlji. Prema Bettelheimu (2000), one predstavljaju superego. Takvu simboliku možemo pripisati mašti i svemu onome što nam se čini savršenim u zamišljenom svijetu. Golub, odnosno golubica, u kršćanstvu je simbol Duha svetoga, ikone čistoće i jednostavnosti.

"Predstavljaju li ptice superego a psi ego, tada žabe simboliziraju najiskonskiji dio čovjekova ja – id. Moglo bi izgledati nategnuto misliti kako žabe označavaju razvojni proces u kojem su se kopnene životinje (i čovjek) u davna vremena izvukle iz vodenog elementa na čvrsto tlo. No, čak i danas svi započinjemo život okruženi vodenim elementom, i napuštamo ga tek rođenjem. Žabe najprije žive u vodi, kao punoglavci, odbacuju taj oblik, zauzimaju drugi i žive u oba elementa. Žabe su oblik života koji se u evoluciji životinjskog svijeta razvio prije pasa ili ptica, a id je dio ličnosti što postoji prije ega i superega" (Bettelheim, 2000:93).

Mogli bismo reći kako žabe u ovoj priči predstavljaju našu sposobnost razvijanja iz nižih ka višim stupnjevima razvoja. Ljudi se razvijaju iz ničega, a putem mašte, integracije s drugima, istraživanjem i upoznavanjem svijeta oko nas postajemo svjesni svog postojanja i razvitka.

Marie-Louise von Franz (2007) simbol žabe vidi kao muški element, dok krastača u većini civilizacija predstavlja ženski. Žaba se povezuje s magijom i vješticama, a može biti i majčinska figura. Ovisno o kontekstu priče, može se protumačiti na različite načine.

Kako bi postigli nešto u životu i razvili se do određene granice, moramo naučiti mnogo toga bez da prije znamo za što ćemo to koristiti, kao što je u priči učenje psećeg jezika. Ovdje nije bilo potrebno znati samo pseći jezik, već i ono što on za čovjeka predstavlja. Bettelheim (2000) navodi kako psi predstavljaju nasilne i opasne porive u čovjeku. Svatko u sebi ima dozu agresivnosti koju, ako želi, može kontrolirati ako se zna nositi s tim.

Svakoga nešto pokreće, bilo da je dobro ili loše. Sami biramo kako ćemo se postaviti u određenoj situaciji i kako ćemo reagirati.

"Psi su također usko povezani s analnom posesivnošću jer bdiju nad golemim blagom, što objašnjava njihovu krvoločnost. Kad ove žestoke pritiske jednom shvati, kad ih dobro upozna (što je simbolizirano uspješnim učenjem psećeg jezika), junak ih može obuzdati, uz neposrednu korist: blago što su ga psi tako bijesno štitili postaje dostupno. Ako se s podsviješću sprijateljimo i damo joj ono što joj pripada – junak psima donosi hranu – onda ono što se tako revno skrivalo, potiskivalo, postaje dostupno i od štetnog se pretvara u blagotvorno" (Bettelheim, 2000:93).

Kroz učenje jezika, koje predstavlja razvoj djeteta, junak može odgonetnuti što psi žele i tako im pomaže zadovoljiti potrebe, dok mu blago postaje dostupno. Učenjem ptičjeg jezika, junak učvršćuje svoj superego, što mu daje snagu i motivaciju za daljnjim učenjem i nadvladavanjem strašnog i nepoznatog.

Prema Bettelheimu (2000), poznavanje žabljeg jezika ukazuje na to da je junak ovladao svojom spolnošću. Žabe, koje najavljuju junaku da će postati neko više biće (papa), simboliziraju prelazak iz nižeg u viši oblik postojanja.

"Junak je uspješno ostvario integraciju ličnosti, jer je naučio razumjeti svoj id (krvoločni psi) i njime gospodariti, slušati superego (ptice) a da nije dokraja u njegovoj vlasti, a također obraćati pažnju na važne informacije koje mu daju žabe (spolnost)" (Bettelheim, 2000:94).

4.4. Začarana kraljevna

Bajka *Začarana kraljevna* dio je njemačkog književnog folklora i napisao ju je napisao Ludwig Bechstein. Bajka je prvi put objavljena 1845. godine u knjizi *Njemačke slikovnice*. Marie-Louise von Franz iznijela je stajalište o ovoj bajci, u knjizi *Interpretacija bajki*. Bajka započinje pričom o čovjeku koji je imao sina Petra. Petar više nije želio živjeti u svom domu, od oca je zatražio svoje nasljedstvo i krenuo na put. "Na svome putu naiđe na mrtvog čovjeka u polju kojeg nisu pokopali jer je bio siromašan. Petar, jer

je bio dobra srca, dade svojih dvadeset šilinga i omogući čovjeku dostojan ukop. Nastavivši putovanje, Petru se pridruži stranac i oni odluče zajedno putovati" (Marie-Louise von Franz, 2007:170). Stigavši u grad, primijetili su da je sve zavijeno u crno. Razlog je bila začarana kraljevna. Naime, začarao ju je zli planinski duh. Kraljevna je svojim proscima postavila tri zagonetke koje su trebali riješiti, jer bi ih u protivnom ubila. Petar je odlučio pokušati odgonetnuti zagonetke i osloboditi kraljevu.

Njegov suputnik, duh pokopanog čovjeka, ponudi mu svoju pomoć. Stranac mu je pričvrstio krila i dao željezni štap. Zadatak mu je bio pratiti kraljevu i pažljivo slušati sve što će joj reći planinski duh. Prateći kraljevu, otkrio je prvi zadatak - ona mora misliti na bijeloga konja svoga oca, a prosac pogoditi o čemu ona razmišlja. Sljedećeg jutra, Petar se predstavi kao prosac i točno odgovori kraljevni na prvu zagonetku. Druga zagonetka bila je da kraljevna misli o očevom maču, a treća se zagonetka odnosila na glavu planinskog duha. Petar donosi glavu planinskog duha i baca je pred kraljevu govoreći kako je na to mislila. Kraljevna se tada pristane udati za prosca.

"Na dan vjenčanja, Petrov pratilac ga upozori da pripremi veliku posudu s vodom kada te večeri bude išao na počinak. „A kad mlada ustane, baci je u posudu“, reče mu suputnik. „Tada će se pretvoriti u gavrana. Gavrana potom stavi u vodu i pretvorit će se u golubicu. Zaroni golubicu u vodu i iz nje će izaći u svom pravom obliku, nježna poput anđela.“ I pratilac potom nestane. Petar postupi prema njegovu savjetu, izbavi kraljevu te kasnije postane kralj" (Marie-Louise von Franz, 2007:172).

Kako objašnjava von Franz (2007), truplo koje je pronašao junak predstavlja pronalazak stvarnosti, a čovjekova duša pojavljuje se kao duh ili sjena. Takva sjena predstavlja junaka i njegov ovozemaljski život i život nakon smrti, što nas opet dovodi do Jastva. Marie-Louise von Franz (2007) koristi termin *antropos*, koji označava ljudsko biće u običnom, a ipak vječnom obliku.

Mogli bismo to povezati s uskrsnućem tijela i vraćanjem duša u ovozemaljski svijet. Petar, koji nije kraljević, daje mogućnost poistovjećivanja djeteta s junakom kao običnom osobom, koja svojom upornošću i znanjem postiže nešto više u životu. Prema

von Franz (2007), junakovo plaćanje pokopa označava se kroz dva aspekta: darivanje novca (energije) i oslobađanje duha od uznemiravanja.

Čovjek je stvaran ako ima svoju sjenu koja ga baca u izravnost situacija i na taj način mu stvara stvarnu biografiju ljudskog bića koje je uvijek sklono pretpostavljati da je samo ono što misli da jest. Kada se ta ista sjena kasnije asimilira, ego može djelomice vladati svojom vlastitom sudbinom (von Franz, 2007).

4.5. Zlatokovrčica i tri medvjeda

Zlatokovrčica i tri medvjeda, britanskog pisca i pjesnika Roberta Southeya, je bajka kojoj nedostaju neka najvažnija obilježja bajki, navodi Bettelheim (2000). Bajka je prvi put objavljena u knjizi *The Doctor* (1837). Kraj priče nije ni sretan, ni tužan, ne donosi oporavak ni utjehu. Premda je to nekonvencionalna bajka, ona ima duboko značenje jer govori o problemima s kojima se djeca susreću prilikom odrastanja.

Prema Bettelheimu to su borba s edipovskim tegobama, potraga za identitetom te suparništvo između braće i sestara. Zlatokovrčica je kroz godine mijenjala nazive. Tri medvjeda su oduvijek bila u priči, dok su starica, lisica, Srebrokovrčica i Zlatokosa zamjenjivali Zlatokovrčicu. Kako svaki od medvjeda predstavlja člana obitelji kao "otac medvjed", "majka medvjedica" i "mladi medvjed", povezuje ih se s edipovskom situacijom. Edipov kompleks za Freuda je individualni doživljaj u kojem se sheme prema kojima se strukturira imaginarni život subjekta i koje predstavljaju trokut - zavođenje, praprizor i kastracija (Laplanche i Pontalis, 1992).

Bajka ne bi trebala projicirati edipovske konflikte, dok je *Zlatokovrčica i tri medvjeda* iznimka, jer prepušta kraj priče mašti. Zlatokovrčica se gleda kao netko tko ometa integraciju skladne obitelji, te im time ugrožava emocionalnu sigurnost.

"U Zlatokovrčici postoji suprotnost između dobro integrirane obitelji, koju predstavljaju medvjedi, i samca, u potrazi za sobom. Sretni, ali naivni medvjedi nemaju problema s identitetom: svaki točno zna gdje mu je mjesto u odnosu na druge članove obitelji, što je činjenica koja je jasnije istaknuta time što su nazvani Otac, Majka i Mali medo. Iako

svako od njih ima svoju individualnost, oni funkcioniraju kao trojka. Zlatokovrčica pokušava otkriti tko je, koja joj uloga odgovara" (Bettelheim, 2000:189).

U ovoj bajci značajnu ulogu ima broj tri. Tri medvjeda čine sretnu i skladnu obitelj te kod njih ne postoji spolni i edipovski problemi, kako navodi Bettelheim (2000). Svaki od njih ima svoj tanjur, stolicu i krevet. Samim ulaskom u medvjedu obitelj, Zlatokovrčica se susreće s brojem tri.

"Jednom davno, djevojčica po imenu Zlatokovrčica, šetala je šumom. Uskoro je naišla na nečiju kuću i pokucala na vrata. Odgovora nije bilo i Zlatokovrčica uđe unutra. Na stolu u kuhinji, bile su tri zdjele kaše. Zlatokovrčica je bila veoma gladna i odluči okusiti prvu kašu iz zdjele. "Ova kaša je previše vruća!" uzviknula je. Okusila je i kašu iz druge zdjele. "Ova kaša je previše hladna", rekla je. Nakon toga, okusila je i zadnju zdjelu kaše. "Ahhh, ova kaša mi je sasvim u redu", rekla je veselo, a onda sve pojela. Nakon jela, zaključila je da bi bilo odlično kada bi se sada malo odmorila. Ušavši u dnevnu sobu, ugledala je tri stolice. Sjela je na prvu i uzviknula: "Ova stolica je prevelika!". Tako je sjela i na drugu. "Ova stolica je također prevelika!" zacvili ona. Tako je pokušala sjesti na posljednju i najmanju stolicu. "Ahhh, ova stolica je sasvim u redu", uzdahnula je. No, baš kad se napokon namjestila, stolica se rasula u komadiće" (*The Story of Goldilocks and the Three Bears*, vlastiti prijevod).

U nekim verzijama, Zlatokovrčica gleda kroz ključanicu prije nego što uđe u medvjedu kuću ili kuca tri puta na vrata, što ukazuje na dječju radoznalost. Djecu oduvijek zanima što stoji iza zatvorenih vrata, što to odrasli rade, a oni ne smiju i žele otkriti ono misteriozno.

Broj tri u podsvijesti predočuje spolnost i na sasvim drugi način: simbolizira edipovsku situaciju s dubokom uzajamnom povezanošću triju osoba – simbolizira odnose, koji su, kao što nam sasvim dobro pokazuje i bajka o Snjeguljici, više nego prožeti spolnošću. Broj tri je u Zlatokovrčici od središnjeg značaja; odnosi se na spolnost, ali ne u smislu spolnog čina. Odnosi se na nešto što mora daleko prethoditi zreloj spolnosti: otkrivanje tko smo biološki. Broj tri označuje i odnose u najužoj obitelji i nastojanja da se utvrdi gdje se u nju uklapamo. Zaključno, možemo reći da broj tri simbolizira potragu za

osobnim i društvenim identitetom. Prema svojim vidljivim spolnim obilježjima i kroz odnose s roditeljima i braćom (sestrama) dijete mora razabrati s kime se treba poistovjećivati dok raste, i tko je pogodan da mu postane životnim suputnikom, a time i spolnim drugom (Bettelheim, 2000).

Djeca uz pomoć bajki tragaju za svojim identitetom, ono što je izgubljeno mora se i pronaći. Djeca u određenoj dobi izgledaju i osjećaju se izgubljeno, traže sebe i pokušavaju to ostvariti na mnoge načine. U bajkama, djeca izgubljena u šumi simboliziraju pronalazak samoga sebe. Dijete ne želi biti pronađeno od strane roditelja ili nekog starijeg, već samo želi naći izlaz iz šume.

Zlatokovrčicin odlazak na put samootkrića započinje pokušajem da zaviri u medvjedu kuću. Ovo budi asocijacije na djetetovu želju da otkrije spolne tajne odraslih, posebice roditelja. Ova radoznalost često je više u vezi s djetetovom potrebom da stekne znanja o tome što sadrži njegovu spolnost, nego sa željom da dozna što roditelji čine jedno s drugim u postelji (Bettelheim, 2000).

Ulaskom u medvjedu kuću, Zlatokovrčica istražuje tri različita predmeta: tanjure, stolice i krevete. Ispitivanje je uvijek istim redom, započinje istraživati očeve stvari, majčine i na kraju dječje. Bettelheim (2000) objašnjava kako Zlatokovrčica istražuje koja joj spolna uloga najbolje odgovara, kao i koje mjesto u obitelji je namijenjeno njoj.

Zlatokovrčica prvo započinje s jelom, što je asocijacija na prvi svjestan doživljaj između djeteta i majke prilikom dojenja. Prvo jede očevu hranu koja joj biva prevruća, a stolica prevelika, što simbolizira da koliko god željela biti poput nekog muškarca ili prisnija s ocem, želje joj nisu ispunjene. Majčina hrana i stolica isto tako joj ne odgovaraju. Prelazi na djetetovu hranu i stolicu, što joj odgovara. Možemo zaključiti da se pronalazi u ulozi djeteta, no kada se naslonila na stolicu, naslon je pukao i ona pada na pod. Takav ishod asocira na to da mali medvjedić predstavlja infantilno doba, što je Zlatokovrčica već odavno prerasla. Nakon svih pokušaja, ona ustaje i odlazi u potragu za svojim "ja".

Sva djeca prilikom odrastanja traže svoju ulogu u životu, žele biti kao otac i majka. Na kraju shvaćaju da je nemoguće. Tada postaju svjesni da je njihova uloga, uloga djeteta. Djeteta koje još nije dovoljno odraslo da se poistovjeti s roditeljima. Roditelji su nam

uzor, ali ne možemo biti poput njih. Pronaći samog sebe i biti zadovoljan time, put je koje svako dijete mora proći samo.

"Na kraju Zlatokovrčice ne projicira se nikakvo rješenje problema identiteta, nema otkrivanja sebe, niti izrastanja u novu i nezavisnu ličnost. Ipak, iskustvo u medvjedoju kući barem nauči Zlatokovrčicu da regresija u infantilnost ne osigurava bijeg od teškoća odrastanja. Priča pokazuje kako postati svoj jest proces koji započinje razabiranjem onoga što sadrže odnosi s roditeljima" (Bettelheim, 2000:192).

Bajka *Zlatokovrčica i tri medvjeda*, prema Bettelheimu (2000), govori o teškoćama djeteta pri pronalasku svoga spolnoga identiteta, o problemima edipovskih želja i težnjama za dobivanjem naklonosti oba roditelja. Dvosmislenost priče temelji se na načinu roditeljske interpretacije djeci i njihovom razumijevanju djetetove znatiželje. Djetetu bi se bajka trebala prezentirati na način da samo shvati da je normalno osjećati se "neprihvaćeno", potaknuti ga da traži samo sebe i da na tom putu, kroz razne prepreke, pokuša otkriti tajne odraslih.

Prema Bettelheimu (2000), drugi glavni motiv ove bajke je suparništvo između braće i sestara. Ovisno o tome kako se ispriča situacija slamanja stolca Malog mede, može se vidjeti rivalstvo i osjećaj nesigurnosti kada starije dijete dobije mlađeg brata ili sestru. Do sada, sve što je bilo njegovo i u čemu je sam uživao mora dijeliti s nekim novim. Dijete se osjeća nesigurno i boji se za svoje mjesto u obitelji i za roditeljsku ljubav. Premda bajka *Zlatokovrčica i tri medvjeda* na kraju ne pruža nikakvo objašnjenje što se dalje dogodilo s njom ili medvjedom obitelji, ona djeci pruža bijeg od problema, što u podsvijesti označava potiskivanje i poricanje. Bajka daje mogućnost odgađanja problema spolnosti za trenutak kada dijete bude spremno na to.

4.6. Kraljica pčela

Bettelheim (2000), ostvarivanje integracije djeteta vidi u bajci *Kraljica pčela* (2008), braće Grimm. Bajka ilustrira simboličnu borbu integracije ličnosti protiv kaotične dezintegracije. Bajka *Kraljica pčela*, govori o trojici braće, gdje dva starija brata odlaze u

pustolovinu. Prema Bettelheimu (2000), oni vode raskalašen i neobuzdan život kojim upravlja id.

"Upute se jednom dva kraljevića u pustolovinu, dođu u neki divlji i pusti kraj te se ne vrate više nikada kući. Najmlađi brat, kojega su zvali Glupko, odluči ih naći i zaputi se u svijet. Kad ih je napokon našao, oni mu se stanu rugati što se on tako nesposoban u bijeli svijet zaputio kad ni njima pametnijima nije uspjelo naći odredište" (*Najljepše bajke braće Grimm*, 2008:60).

Glupko može ovladati svojim unutarnjim sposobnostima, jači je i pametniji od svoje starije braće. Trojica braće, putujući svijetom, nailaze na mravinjak. Dva starija brata žele ga uništiti, a Glupko ih odgovara od tog čina. Nakon toga, dolaze do jezera gdje plivaju patke. Zbog gladi, starija braća žele uhvatiti patke, ispeći ih i pojesti. Glupko ih i u tome sprječava. Treći put nailaze na pčelinje gnijezdo. Starija braća žele zapaliti vatru ispod gnijezda, kako bi se domogli meda. Glupko ih sprječava i u ovome naumu. Stigavši u stari dvorac, gdje je sve pretvoreno u kamen i izgleda kao da ljudi spavaju, sijedi čovječuljak pusti ih unutra, nahrani i pruži im mjesto za spavanje. Sljedećega jutra, čovječuljak najstarijem bratu zada tri zadaće. Svaka od njih mora se obaviti u jednom danu, da bi se poništile čari nad dvorcem i stanovnicima u njemu. Sakupiti tisuću zrna bisera razbacanih i skrivenih u šumskoj mahovini bila je prva zadaća. Rečeno mu je da, ako to ne izvrši, bit će pretvoren u kamen, što se i dogodi. Drugi brat također ne uspijeva izvršiti zadaću, te i on biva pretvoren u kamen.

Kada dođe red na Glupka, on zaplače svjestan da ne može ispuniti zadatak. U pomoć mu stiže pet tisuća mrava i oni skupe bisere. Ispunivši taj zadatak dobiva drugi, u kojem je cilj bio izvaditi iz jezera ključ sobe kraljeve kćeri. Ovoga puta u pomoć mu dolaze patke koje je spasio od svoje braće. One zarone u jezero i donesu mu ključ. Posljednja i treća zadaća bila je izabrati najmlađu i najljupkiju između tri usnule kraljeve kćeri koje su bile veoma slične. U pomoć mu dolazi matica iz košnice koju je Glupko spasio i sleti na usne najmlađe i najljupkije kraljevine. Sva čarolija nestane i sve se vrati u prvobitno stanje, a stanovnici se probude. Glupko se na kraju oženi kraljevnom i naslijedi kraljevstvo.

Dva starija brata, koja su zanemarivala zahtjeve integracije ličnosti, nisu uspjela obaviti zadaće koje su im bile dane. Glupko, koji prema Bettelheimu (2000) predstavlja ego, svejedno nije dorastao zahtjevima realnosti što se vidi kroz tri zadaće koje mora izvršiti. Kada se dijete spoji sa svojom animalnom prirodom, dovodi je u sklad s egom i superegom. Time ona daje moć cjelokupnoj ličnosti.

"Tri dobra djela, izvršena jedno za drugim, o kojima se govori u mnogim bajkama, osiguravaju uspjeh pothvata i istodobno tvore nerazdvojnu cjelinu" (Chevalier i Gheerbrant, 2007:775).

"Bajka ne predlaže da animalnu prirodu podčinimo svome egu ili superegu, ali pokazuje da se svakom elementu mora dati ono što mu pripada; da Glupko nije slijedio svoju unutarnju dobrohotnost (čitaj:superego) i zaštitio životinje, ovi predstavnici ida nikada mu ne bi pritekli u pomoć. Tri životinje, uzgred, predstavljaju različite elemente: mravi zemlju, patke vodu u kojoj plivaju, pčele zrak kojim lete. Nadalje, jedino suradnja svih triju elemenata, ili obličja naše prirode, omogućuje uspjeh. Tek kad Glupko postigne punu integraciju, simbolično iskazanu savladavanjem triju zadaća, postao je gospodarom svoje sudbine, što se na način bajke izražava time što postaje kralj" (Bettelheim, 2000:74).

4.7. Začarano prase

Začarano prase je rumunjska bajka koja nije toliko poznata u našim krajevima. Škotski pjesnik, književni kritičar i sakupljač narodnih bajki, Andrew Lang (1890), bajku *Začarano prase* uvrstio je u svoju knjigu pod nazivom *The Red Fairy Book*.

U ovoj bajci kralj ima tri kćeri. Zbog odlaska u rat, kralj govori svojim kćerima da budu dobre, da paze na kuću i ne ulaze u zadnju sobu jer će ih snaći nesreća. Nakon nekog vremena starija kćer odluči ući u zadnju sobu i nagovara svoje dvije sestre na taj čin. Srednja kćer se pridruži starijoj, a najmlađa odbija. U sobi su pronašle knjigu u kojoj piše kako će se najstarija kći udati za kraljevića s Istoka, srednja za kraljevića sa Zapada, a najmlađa za prase sa Sjevera.

Nakon povratka kralja, dvije starije sestre udaju se za svoje kraljeviće, kako je bilo i napisano. Nedugo zatim, sa sjevera dolazi veliko prase i zaprosi najmlađu kćer. Kralj je morao udovoljiti njegovoj želji i govori kćeri kako se mora udati za njega. Nakon svadbe, na putu kući, prase upadne u blato i traži od svoje žene da ga poljubi. Tijekom noći, najmlađa kći shvati kako se prase pretvara u čovjeka dok spava, a ujutro je opet prase.

Djevojka, naletjevši na vješticu, upita ju kako da spriječi muža da se pretvori u prase. "Noću, kad spava, moraš ustati vrlo tiho i učvrstiti koncem njegovu lijevu nogu, što je jače moguće. Ujutro ćeš vidjeti da se neće pretvoriti u svinju, već da će ostati muškarac" (*The Enchanted Pig*, vlastiti prijevod).

Dok je to činila, muž se probudi i kaže joj kako je sada mora napustiti jer je htjela sve požuriti. Prase govori svojoj ženi da, ako ga želi ponovno sresti, mora iznositi tri para željeznih cipela i istupiti šiljak štapa. Lutajući i tragajući za svojim mužem, kraljevna se nađe na Mjesecu, Suncu i kod Vjetra. Na svakom od tih mjesta daju joj pojesti pile i govore kako mora sačuvati kosti. Pošto je iznosila tri para željeznih cipela i istupila štap od hodanja, dolazi do podnožja planine. Muž joj je boravio na vrhu planine, a kako bi došla do njega, iskoristila je sačuvane kosti kako bi se popela na vrh. Slažući kost do kosti stiže do vrha planine, no fali joj još jedna kost kako bi prešla i posljednju prečku. U tom trenutku si odsiječe mali prst. Iskoristi svoj prst umjesto kosti, koji joj omogućuje da se popne do svoga muža. Čari koje su bile bačene na njega, prekinu se, i oni naslijede očevo kraljevstvo i žive sretno do kraja života.

U ovoj bajci prisiljavanje muža simbolizira vezanje za ljudskost pomoću konca. To se ne bi dogodilo da je žena mogla obuzdati svoju radoznalost. U bajkama, koje se temelje na animalnoj prirodi, uvijek neka treća osoba sugerira da se muž vidi nekim drugim očima, što izaziva veliku radoznalost kod žene.

Tri para željeznih cipela simboliziraju čvrstoću i nepopustljivost kćerke, odnosno njezinu ustrajnost i neodustajanje u naumu da spasi svoga muža. Sam broj tri simbol je za muškost, dok željezo označava čvrstinu, koja bi više odgovarala opisu muškarca. U ovoj bajci bitna je žena i njena snaga.

Vještica koja se pojavljuje u bajci i predlaže da se oko muževe noge zaveže konac, starija je žena. Time autor bajke skriveno poručuje kako starije žene usađuju mladim djevojkama shvaćanje da su muškarci zvijeri, da djevojačke spolne strepnje nisu posljedak iskustva, već onoga što su im drugi rekli. Bajka također poručuje kako će djevojkama biti ugrožena bračna sreća budu li to slušale i vjerovale (Bettelheim, 2000).

Preko dana dolazi do sukoba između žene i muškarca, ljubomore i negodovanja, dok preko noći svi problemi nestaju i oni uživaju jedan u drugome. Bajke koje govore o mužu-životinji, pružaju utjehu dajući uvid u to da se svi bore s takvim strahovima. Strah od spolnosti i prepuštanja muškarcu sasvim je normalna pojava u određenoj fazi života.

Ništa ne treba forsirati, sve treba pustiti da ide svojim tokom, jer samo tada će se sve odviti kako treba i pružiti nam zadovoljstvo. Ubrzanost je u čovjekovoj prirodi, što dovodi i do neke vrste patnje i žrtvovanja, kako bi naposljetku ostvarili ono što smo željeli. Ako nam je sve lako dostupno, nećemo znati cijiniti ono što imamo. Tek kada se za nešto stvarno izborimo i pokažemo koliko nam je stalo do toga, možemo biti sretni. U prošlosti, muškarci su bili ti koji su zavodili žene, dok danas oba spola prilaze jedan drugome. Bettelheim (2000) navodi i drugi psihološki problem koji se vidi u momentu kada se prase valja u blatu te traži od žene da ga poljubi. Takvo je ponašanje tipično za osobu koja se boji da je neprihvaćena od druge strane i traži njezinu pozornost i iskazivanje osjećaja. Ako se prikažemo u najgorem svjetlu pred osobom do koje nam je stalo, a ona nas svejedno voli i ostaje uz nas, to daje snagu i osjećaj prihvaćenosti čemu svatko od nas teži.

4.8. Gušćarica

Samostalnost i osamostaljenje od roditelja možemo povezati s bajkom braće Grimm, *Gušćarica* (1994). U bajci se radi o staroj kraljici kojoj je davno umro muž i ona sada živi sa svojom kćeri. Kako bi se kćer udala, majka ju pošalje na put sa sobaricom i dva konja. Princezin konj imenom Falada¹⁰ znao je govoriti. Na rastanku, majka uzme nožić

¹⁰ Ime konja, Falada, ukazuje na drevno podrijetlo ove priče. Ime potječe od Ronaldova konja, što je stari motiv za konja koji govori. Za Germanske konje se vjerovalo da ima sposobnost predviđanja budućnosti (Bettelheim, 2000).

i zasiječe prste do krvi. Potom pusti da tri kapi krvi padnu na bijeli rupčić koji daje svojoj kćeri. Na putu princeza zatraži od sobarice da joj natoči vode iz potoka u vrč, što sobarica odbije govoreći neka se sama napije iz potoka.

"Kraljevna, vrlo žedna, sjaha s konja, leže do vode i zaplaka: "Ah, Bože!" A kaplje krvi na rupčiću šapnuše: "Da ti majka zna, srce bi joj u grudima prepuklo". Dok se kraljevna tako nadnosila nad vodu i žeđ gasila, ispade joj iz njedara rupčić sa tri kapi krvi te otplovi s vodenom strujom, a ona u svome jadu ništa i ne opazi. Dvorkinja je pak sve vidjela i silno se obradovala što je tako stekla moć nad kraljevskom zaručnicom: time što je kraljevna izgubila rupčić s onim kapljicama krvi na njemu, postala je slaba i nemoćna" (*Crvenkapica i druge bajke*, 1994:86/87)

Sobarica to iskoristi i natjera ju da se zamijene za konje i haljine. Stigavši u kraljevstvo sobarica se predstavlja kao princeza. Naredi da se pravoj princezi da neki posao, što na kraju bude pomoć dječaku pri čuvanju gusaka. Sobarica naredi da se Faladi odsiječe glava kako ne bi otkrio pravu istinu. Princeza, na nagovor kralja, zatraži da Faladova glava visi na zidu pokraj kojega ona svakodnevno prolazi. Nekoliko dana kasnije, kralj primijeti kako s guščaricom nešto nije u redu. Ona mu odbija reći istinu jer ju ne smije ispričati niti jednom ljudskom biću. Na to kralj kaže neka svoju istinu ispriča ognjištu iza kojeg se on sakrivao, te tako sazna cijelu istinu o guščarici.

Na gozbi u čast prave princeze kralj upita sobaricu (koja nije znala da je istina otkrivena) koju kaznu zaslužuje varalica. Izrekavši kaznu, kralj kaže da je sobarica sama sebi odredila kaznu. Pravoj princezi daju novo ruho i prirede još veću gozbu za princezu i kraljeva sina.

Bettelheim (2000) objašnjava kako u ovoj bajci vidimo smjenu generacija s kraljice na njenu kćer, koju šalje da se uda za kraljevića. To simbolizira nezavisnost od roditelja i osnivanje vlastitog života. Moralna vrijednost princeze očituje se u čuvanju tajne, što joj kasnije donosi kaznu, ali i sretan kraj. Prema Bettelheimu (2000), ova bajka ima edipovska značenja. Bajka *Guščarica* simbolično utjelovljuje dva oprečna vida edipovskog razvoja. U ranijoj dobi dijete vjeruje kako je roditelj njegova spola

samozvanac koji nepravično zauzima djetetovo mjesto u ljubavi roditelja suprotnog spola, a koji bi zapravo za bračnoga druga mnogo radije želio djecu.

Dijete vjeruje da ga je roditelj istoga spola lukavstvom (našao se tu prije nego se dijete pojavilo) lišio onoga što bi imalo biti njegovo pravo po rođenju, te se nada da će, nekim višim posredovanjem, sve biti ispravljeno, te će ono postati partnerom roditelja drugog spola (Bettelheim, 2000).

Bez obzira koliko voljeli svoje roditelje, muči nas naše mjesto u obitelji i želimo preoteti mjesto određenog roditelja. Bettelheim (2000) navodi kako bajka *Guščarica* upozorava da se moramo odreći takvih misli zbog užasne kazne koja nas može dočekati.

Tri kapi krvi, prema Bettelheimu (2000), simbol su spolne zrelosti. S druge strane, gubljenje rupčića simbolizira izbjegavanje djevojke da postane žena, odnosno da izgubi svoje djevičanstvo. Dodatnu nezrelost vidimo i kroz čuvanje gusaka s dječakom. Tri kapi krvi također mogu simbolizirati tri bitna događaja u životu svake djevojke. Prva kap krvi simbolizira spolno krvarenje, odnosno menstruaciju. Nakon spolnog sazrijevanja dolazi i do spolnog odnosa gdje, prilikom pucanja himena, dolazi do krvi. Treća kap krvi označava trudnoću, odnosno rađanje djeteta gdje, također, ima krvi.

Kada bude spremna izboriti se za sebe, bit će spremna postati ženom, a zatim i majkom. Bajka nam govori o strahovima djevojčice da sazre i postane žena, što svaku djevojčicu muči prilikom sazrijevanja.

Bajka *Guščarica* naglašava teškoće na koje čovjek nailazi na životnom putu: spolno sazrijevanje, postignuće samostalnosti i samoostvarivanje. Opasnosti se moraju savladati, iskušenja izdržati, odluke donositi (Bettelheim, 2000).

5. Značenje broja tri

Simbolička značenja broja tri su široka i raznovrsna, a skoro posvuda je tri sveti broj koji znači savršenost, zaokruženost, plodnost, rast i napredak. Zato se u većini kozmogonija svemir rađa u tri usporedna koraka i svjetovi poznaju tri velika doba: od sretnoga zlatnog i srebrnog do brončanog (ili željeznog) doba, pod kojim se najčešće podrazumijeva sadašnjost (Germ, 2004).

Broj tri, jedan je od najčešćih brojeva koje pronalazimo u pričama, narodnim pripovijestima, bajkama i legendama. U bajkama nailazimo na troglave zmajevе, priča se vrti oko tri princeze ili tri brata, pronalazimo tri vile, pa i tri patuljka, dok je junak stavljen pred tri kušnje, tri zagonetke ili ima tri godine i dana za ispunjavanje zadatka (Germ, 2004).

Poznato je kako je tri temeljan broj koji izražava intelektualni i duhovni red u Bogu, u kozmosu i u čovjeku. Chevalier i Gheerbrant (2007) navode kako je broj tri najčešće prvi, neparni broj, kao broj neba, dok je broj dva broj zemlje, a jedan prethodi njihovu razdvajanju. Prema njihovim riječima, za Kineze je broj tri savršen broj (cheng¹¹).

U knjizi *Znakovi i simboli* (2010), skupine autora, koju je prevela Koraljka Meštrović, pronalazimo značenje broja tri kao sretnog broja u mnogim religijama. Govoreći o religijama moramo spomenuti i neke od najpoznatijih bogova. U drevnom Egiptu trojstvo bogova bili su: Izida, Oziris i Horus. U antičkoj Grčkoj trojstvo su činili Zeus, Posejdon i Had, dok su Rimljani vjerovali u Jupitera, Neptuna i Plutona. Kao Jupiterov simbol navodi se trokraka munja, trozub je označavao Neptuna, a Pluton je imao troglavog psa. Nadalje, Hinduisti štiju trojstvo zvano trimurti (tri oblika), koje čine Brahma (stvoritelj), Višnu (očuvatelj) te Šiva (uništitelj).

¹¹ Izraz sveukupnosti, dovršenosti: ne može mu se dodavati (Chevalier i Gheerbrant, 2007).

Kršćanstvo se temelji na Svetom Trojstvu Oca, Sina i Duha Svetoga, dok u islamu broj tri označava ljudsku dušu. Chevalier i Gheerbrant (2007) govore o budizmu, koji ima svoj dovršeni izraz u Tri dragulja ili triratni (Budha, dharna, sangha¹²).

U Kršćanstvu imamo i tri mudraca koji simboliziraju tri funkcije. Kralj svijeta, potvrđen u osobi Krista koji se rodio, ima funkciju kralja, svećenika i proroka. U iranskim se predajama broj tri najčešće pojavljuje s magijsko-religijskim svojstvima. Možemo ga pronaći u religiji starog Irana, kao trostruko geslo koje označava: dobra misao, dobra riječ i dobro djelo (Chevalier i Gheerbrant, 2007).

Broj tri može imati geometrijski izgled trokuta ili se može pojavljivati kao trojstvo, što je prethodno pojašnjeno. Prema Didier Colinu (2004) imamo tri glavne faze čovjekova postojanja: rođenje, život i smrt.

Na vrlo jednostavnoj, temeljnoj simboličkoj razini, može se reći da je jedan nebo, a dva zemlja. Druga je mogućnost da jedan smatramo brižnim ocem, a dva brižnom majkom. Spoj njih dvoje, dovodi do nastanka broja tri, ploda. Plod je život, čovječanstvo. Zbog toga se čini da je život u sredini triju glavnih faza postojanja, budući da su rođenje i smrt vrata kroz koja ulazimo, odnosno izlazimo (Colin, 2004).

¹² Daoisti su to preveli kao: Dao, Knjige, Zajednica. Vrijeme je trostruko (trikala): prošlost, sadašnjost, budućnost; svijet je trostruk (tribhuvana): bhu, bhuvana, swar, zemlja, atmosfera, nebo (Chevalier i Gheerbrant, 2007).

6. Zaključak

Bajke su oduvijek prisutne u svim aspektima čovjekova života. Od najstarijih vremena, kada su se bajke prenosile s koljena na koljeno, pa sve do danas, kada se zna koliko bajke utječu na djetetov razvoj. Bajke imaju bitan utjecaj na razvoj mašte i kreativnog izražavanja kod djece. Naviku čitanja treba razvijati i njegovati. Čitajući djetetu bajke, pripremamo ga za samostalno čitanje, potičemo razvoj njegova govora, zapažanja, zaključivanja. Tim procesima djeca obogaćuju svoj rječnik i razvijaju jezične vještine. Upoznajući junake i njihove probleme, djeca razvijaju empatiju, uče o razumijevanju i izražavanju različitih osjećaja. Djeca uče pozitivne ljudske vrijednosti koje bajke mogu sadržavati, uče se ljubavi, poštovanju, važnosti cijenjenja istine, pravde i poštenja.

Bajke s elementom broja tri, na specifičan način doprinose djetetovom emocionalnom razvitku, spoznavanju sebe samoga. Dijete se čitajući i slušajući takve bajke poistovjećuje s likovima i tako pronalazi smisao i rješenje svojih privatnih problema, pronalazi utjehu. Pokazali smo da je broj tri, u bajkama, najčešće prikazan braćom i sestrama. Dijete u susretu s junakom, može se prepoznati i poistovjetiti sa svojim položajem u obitelji. Trud, poštenje i vjera u sebe samoga, nadjačava sve prepreke koje braća i sestre stave pred najmlađe dijete.

Broj tri ima snažno značenje u svim aspektima čovjekova života, a posebice u rastu i razvoju. U bajkama, brojem tri izraženi su zadatci, dani i godine potrebni za izvršavanje određene zadaće, što podsvjesno jača dječju ličnost. Trostruko ponavljanje omogućava jači trud, želju za boljim postignućem, motivira i na kraju osigurava uspjeh. Kada bi određenu radnju izvršili iz prve, ne bi bilo potrebno truditi se dalje, što nikako nije dobra motivacija za djecu. Ponavljanje radnje, djetetu daje snagu i poticaj da može nadmudriti i pobijediti svog protivnika, uz uvjet da racionalno razmišlja i ne vodi se načelom zadovoljstva, vjerujući u sebe i svoje sposobnosti.

Proučavanje brojeva uvelike je pridonijelo lakšem razumijevanju bajki i njezinim skrivenim značenjima koja su prikazana kroz određene brojeve. Vodeći broj kroz ovaj rad odnosio se na broj tri. Uzevši u obzir da je broj tri broj savršenstva i zaokruženosti, te za većinu civilizacija prvi i muški broj, nije neočekivano da je najčešći broj u bajkama upravo broj tri.

Bajke promatrane u ovom završnom radu govore o odrastanju i spoznaji samog sebe, integraciji ličnosti kroz id, ego i superego, te spolnom sazrijevanju i edipovskim tegobama. Pomoću junaka u bajkama, djeca pronalaze sebe i određenu sigurnost koja im pruža snagu i motivaciju da razriješe svoje unutarnje sukobe. Djecu muči mnoštvo pitanja i nedoumica o tome tko su zapravo oni i gdje u ovom današnjem svijetu pripadaju. Čitanjem bajki, djeca ulaze u neki svoj svijet gdje je sve moguće i gdje se sve želje ostvaruju što im daje nadu da ne odustaju.

Bajke imaju bitnu ulogu u razvoju djetetove psihe i u kreiranju ličnosti, jer one su sredstvo uz koju odgojitelji i roditelji mogu djeci pružiti neku vrstu utjehe i pomoći. Dječja mašta je velika, a čitajući bajke, poistovjećujući se s junacima i njihovim sudbinama djeca vide koliko su zapravo svemoguća.

Možemo zaključiti kako je broj tri temelj svega. Sve počinje i završava u znaku broja tri. Kao jedan od najvažnijih brojeva, što smo mogli vidjeti kroz razne religije, priče, geometriju, pa i u postanku života broj tri simbolizira mnoge različite aspekte i shvaćanja. Broj tri je prožet mistikom i ima mnoge skrivene poruke i interpretacije, možda su baš zato i razni pisci baš taj broj najviše koristili u svojim djelima.

Literatura

1. ANIĆ, V. (1991.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. BETTELHEIM, B. (2000.) *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.
3. BITI, V. (1997.) *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica Hrvatska.
4. CHEVALIER, J. i GHEERBRANT, A. (2007.) *Rječnik simbola : mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Zagreb : Kulturno informativni centar : Naklada Jesenski i Turk
5. COLIN, D. (2004.) *Rječnik simbola, mitova i legendi*. Naklada Ljevak
6. CRNKOVIĆ, M. (1980.) *Dječja književnost*. VI. izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
7. GERM, T. (2004) *Simbolika brojeva*. Zagreb : Mozaik knjiga
8. HALL, J. (1998.) *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga
9. HAMERŠAK, M. i ZIMA, D. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: LEYKAMI international d.o.o.
10. LAPLANCHE, J. i PONTALIS, J.B. (1992.) *Rječnik psihoanalize*. Zagreb: AC IZDAVAČ d.o.o.
11. MEŠTROVIĆ, K. (ur.) (2010.) *Znakovi i simboli*. Zagreb: Profil multimedija
12. PINTARIĆ, A. (1999.) *Bajke – pregled i interpretacije*. Osijek: Matica Hrvatska Osijek.
13. PROPP JAKOVLJEVIĆ, V. (1982.) *Morfologija bajke*. Beograd: Prosveta
14. SOLAR, M. (2001.) *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
15. ŠKREB, Z. i STAMAĆ, A. (1998.) *Uvod u književnost: teorija metodologija*. Peto izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
16. TREBJEŠANIN, Ž. (2005.) *Leksikon psihoanalize*. Podgorica: Nova knjiga
17. VON FRANZ, M.L. (2007.) *Interpretacija bajki*. Zagreb: Scarabeus-naklada.
18. _____ (2003.) *Bajke*. Rijeka: Leo-Commerce d.o.o.
19. _____ (1994.) *Crvenkapica i druge priče*. Zagreb: Naklada Pavičić
20. _____ (2008.) *Najljepše bajke braće Grimm*. Naša djeca d.o.o.

Elektronski izvori

1. BULJAN FLANDER, G. (2013.) *Adolescencija – izazovi odrastanja*. [Online] Dostupno na - <http://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/adolescencija-%E2%80%93-izazovi-odrastanja/> [Pristupljeno: 4. listopada 2016.]
2. FREUD SIGMUND and his work (2014.) *Struktura ličnosti-Id, ego i super-ego*. [Online] Dostupno na- <https://sites.google.com/site/sigmundfreudandhiswork/struktura-licnosti> [Pristupljeno: 9. listopada 2016.]
3. GRIMM, W. i J. - *The Three Feathers*. [Online] Dostupno na- <http://www.pitt.edu/~dash/grimm063.html> [Pristupljeno: 7. listopada 2016.]
4. KABALA CENTAR HRVATSKA – *Što je Kabala?* [Online] Dostupno na- <http://kce.kabbalah.com/hrvatska/stu-je-kabala> [Pristupljeno: 7. listopada 2016.]
5. LANG, A. (1890.) *The Red Fairy Book – The Enchanted Pig*. [Online] Dostupno na- <http://www.sacred-texts.com/neu/lfb/re/refb11.htm> [Pristupljeno: 8. listopada 2016.]
6. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD Miroslav Krleža (2016.) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. [Online] Dostupno na - <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28817#start> [Pristupljeno: 9. listopada 2016.]
7. McKENNA, J. (1998-2016) DLTK's Crafts for Kids. *The Story of Goldilocks and the Three Bears*. [Online] Dostupno na- http://www.dltkteach.com/rhymes/goldilocks_story.htm [Pristupljeno: 8. listopada 2016.]
8. PSIHOLOGIJA (2013.) *Psihologija ličnosti*. [Online] Dostupno na- <https://psihologijanauka.wordpress.com/psihologija-licnosti/> [Pristupljeno: 9. listopada 2016.]
9. WIKIPEDIA (2016.) *The Enchanted Princess*. [Online] Dostupno na- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Enchanted_Princess [Pristupljeno: 9. listopada 2016.]

Sažetak

Bajka, kao najčitanija vrsta u dječjoj književnosti, prepuna je mistike, čudesnosti i nadnaravnog. U svijetu gdje je sve moguće, lako se zaboravi na vanjski, stvarni svijet, što posebno privlači djecu i odrasle. Junaci, životinje, vile, prinčevi i princeze, brojevi, samo su neke od odlika bajke koje nam nude bezbroj mogućnosti pri pronalaženju pravih odgovora i poistovjećivanja s likovima.

Ovaj rad temelji se na simbolici broja tri u određenim bajkama, njegovoj povezanosti s razvojem ličnosti, sazrijevanjem i osamostaljivanjem. Kao zaokruženi, savršeni broj, na kojemu se temelje mnoge interpretacije i simbolike, mogli bismo reći kako mu nema kraja i da ćemo iznova moći tražiti njegova značenja. Interpretacijom bajki Brune Bettelheima (2000) i njegovim viđenjem broja tri u bajkama, otkrili smo povezanost broja s našim unutarnjim sukobima. Psihoanalizom autorice Marie-Louise von Franz (2007) prikazani su skriveni aspekti muških i ženskih elemenata. Na samom kraju rada ukratko smo dali uvid značenje broja tri, njegovom pojavljivanju u religiji i svim ostalim aspektima ljudskoga života.

Ključne riječi: bajka, simbolika broja tri, razvoj djeteta, psihoanaliza

Summary

Fairy tale, as the most widely read kind of children's literature, is full of mysticism, miraculous and supernatural. In a world where everything is possible, it is easy to forget the outside, real world, which especially attracts children and adults. Heroes, animals, princes and princesses, fairies and numbers are just some of the features of a fairy tale that offers endless possibilities for finding the right answers and identification with the characters.

This work is based on the symbolism of the number three in certain fairy tales, its connection with the development of personality, maturing and becoming independent. As a rounded, perfect number, in which is the foundations of many interpretations and symbolism, we could say that it has no end and that we will be able to look for its meaning, again and again. Interpretation of the fairy tales by Bruno Bettelheim (2000) and his view of the number three in fairy tales, we found out that the number three is connected with our inner conflicts. Psychoanalysis written by Marie-Louise von Franz (2007) shows the hidden aspects of male and female elements. At the end of the brief we gave insight into the meaning of the number three, it came to religion and all other aspects of human life.

Keywords: fairy tale, the symbolism of the number three, a child's development, psychoanalysis